

# **Biskoppernes forord til**

## **»Oplæg til Gudstjenesteordning, juni 1991«**

*Redationel bemærkning:*

Efterfølgende er et særtryk af forordet til det høringsoplæg, som biskopperne udsendte i sommeren 1991. Oplægget blev trykt som bog i 3000 eksemplarer af Materialecentralen og kunne købes af alle interesserede. Det blev distribueret af stiftskontorerne og forlaget og blev især købt af præster og menighedsråd.

Oplægget var sidste fase i arbejdet forud for autorisationen i 1992 af en ny alterbog og nye ritualer. Høringen i efteråret 1991 gav anledning til mindre ændringer inden biskoppernes endelige indstilling til kirkeministeren i foråret 1992.

Jeg har indsat tvungne sideskift, sådan at sidetallene foroven på siderne svarer til sidetallene i den trykte version fra 1991, hvor forordet findes s. VII - XVI.

Sakskøbing, januar 2018

Holger Villadsen  
tidl. sekr. for biskopperne

# Forord

## *Forhistorie*

I de sidste 50 år er der fra mange sider gjort et stort arbejde for at forny folkekirkens gudstjenesteform, alterbog og ritualer. Arbejdet er foregået på flere planer. Såvel private præstekonventer, som kirkelige organisationer af forskellig observans har i tidens løb udarbejdet forslag til fornyelse. Det gælder f.eks. Samfundet Dansk Kirkesang, Theologisk Oratorium, Kirkeligt Samfund, Kirkelig Samling om Bibel og Bekendelse og Kirkefondet. På officielt plan blev der i 1953 af biskopperne med kirkeministeriets økonomiske støtte nedsat et udvalg med det formål »at foretage en kritisk revision af ritualer og gudstjenesteordninger«. Udvalget bestod af Louis Brøndum, Richard Fangel, Carl Hermansen, Halfdan Høgsbro, Gunnar Pedersen, Gudmund Schiøler og Harald Vilstrup. Udvalgets arbejde resulterede i Prøvealterbogen af 1958, der som sit hovedindhold havde en revision af Veit Dietrich-kollekterne, med Missale-kollekterne i ny oversættelse som alternativ. Desuden fremlagde man som et forslag til afprøvning en tredje tekstrække, hvortil var føjet en gammeltestamentlig lektierække.

I 1963 udgav det af biskopperne nedsatte udvalg anden del af sit arbejde: Forslag til Ritualbog for gudstjenester og kirkelige handlinger. Carl Hermansen var i mellemtiden udtrådt af udvalget, der i stedet var blevet suppleret med Frode Beyer og Erik Esbjørn. Udvalget havde desuden, ligesom ved udarbejdelsen af Prøvealterbogen, bistand af Børge Roesen og Svend Borregaard, og på det kirkemusikalske område af Mogens Wöldike, Jens Peter Larsen og Henrik Glahn.

Ligesom Prøvealterbogen af 1958 lagde Prøveritualbogen af 1963 vægt på at respektere den vesterlandske liturgiske tradition. I formessen genindførtes de gamle led: Confiteor (Syndsbekendelse), Kyrie (»Herre forbarm dig«) og Gloria (»Ære være Gud i det højeste«). Hvad nadverliturgien angik, rummede forslaget to hovedformer med hver sine variationsmuligheder: Et udvidet 1912-ritual (»Opløft Eders hjerter«) med forskellige indledningsbønner og Helligsangen sunget af menigheden, samt det enkle »Kære Kristi venner«-ritual med to nadverbønsvarianter.

Som helhed indeholdt Prøveritualbogen på mange punkter forskellige forslag til valgfri brug under hensyn til, at menighedstraditionerne er forskellige fra sted til sted.

I forordet til Ritualforslaget af 1963 nævner biskop W. Westergaard Madsen, at Prøvealterbogen af 1958 i for ringe grad har været prøvet i

praksis, og han udtrykker ønsket om, at der må blive indsamlet et grundigt erfaringsmateriale for begge forslags vedkommende.

Dette ønske gik ikke i opfyldelse. Forslagene mødte en del kritik fra forskellig side og blev kun prøvet i praksis i begrænset omfang. Blandt biskopperne var der ikke enighed om at anbefale forslagene til autorisation.

### *Liturgikommissionen af 1970*

I 60'erne forstærkedes ønsket om en egentlig fornyelse af liturgien. På foranledning af biskopperne tog kirkeministeren nu initiativet og nedsatte i 1970 en kommission med den opgave »dels i løbet af kortere tid at fremkomme med forslag til en foreløbig revision af højmissen, herunder ritualer for dåb og nadver, dels i løbet af en kortere årrække at udarbejde forslag til en mere gennemgribende revision af ritual- og alterbog«.

Ved sin nedsættelse bestod kommissionen af Henrik Glahn, Niels Hyldahl, Johannes W. Jacobsen (fmd.), Th. V. Kragh, Jens Kruuse, Anna Sophie Seidelin, Hans Sølvhøj og Chr. Thodberg.

Første del af kommissionens arbejde blev fremlagt allerede i 1971 i »Betænkning nr. 625 om en foreløbig revision af højmissen, herunder dåb og nadver«. Forslaget blev med enkelte ændringer autoriseret til forsøgsmæssig brug ved kgl. resolution af 20. november 1972.

I 1975 fulgte kommissionens forslag til »Bibelske læsninger i gudstjenesten, betænkning nr. 750«. I hovedtræk gik forslaget ud på, at der før prædikenen kun skulle være to læsninger: En indgangslæsning fra Det gamle Testamente samt dagens prædiketekst, læst enten fra alteret eller prædikestolen, og som noget helt nyt en udgangslæsning, dagens epistel, læst mellem slutningskollekten og velsignelsen. Ved kgl. resolution af 14. oktober 1974 fik biskopperne bemyndigelse til at meddele tilladelse til en forsøgsmæssig benyttelse, hvor præst og menighedsråd var enige herom.

Kommissionsmedlemmerne Henrik Glahn, Jens Kruuse og Hans Sølvhøj var i mellemtiden udtrådt, og i stedet indtrådte Per Jensen, Aage Laursen, P.G. Lindhardt, Erik A. Nielsen og Gunnar Pedersen.

Kommissionens næste arbejde: »De biskoppelige Handlinger, betænkning nr. 848«, forelå i 1978. Dette arbejde blev efter en lettere bearbejdelse, udført af et udvalg af biskopper, autoriseret ved kgl. resolution af 6. marts 1987.

I 1983 udkom »Betænkning nr. 973 om Dåb og brudevielse«, og i 1985 afsluttede kommissionen hoveddelen af sit arbejde med udsendelsen af »Betænkning nr. 1057, Forslag til Alterbog« med tilhørende indledning.

Yderligere udkom i januar 1987 kommissionens »Betænkning nr. 1100 om Konfirmation og begravelse«.

### *Afprøvning af liturgikommissionens forslag*

I skrivelse af 1. december 1986 anmodede daværende kirkeminister Mette Madsen biskopperne om »efter forløbet af en passende forsøgsperiode og på grundlag af de i denne indvundne erfaringer at fremkomme med en udtalelse om forslagets egnethed til autorisation«. Da liturgikommissionens forslag ikke indeholdt forslag til ændret udformning af kirkebønnen, blev biskopperne tillige anmodet om »også at overveje spørgsmålet om en ændring af kirkebønnen som helhed, således at et nyt forslag vil kunne autoriseres sammen med forslaget til ny alterbog«.

På biskoppernes møde i januar 1986 var der enighed om at svare kirkeministeren, at man ville gennemføre en afprøvning af liturgikommissionens forslag over en periode af to kirkeår. Samtidig med at forslaget i begyndelsen af 1986 blev udsendt til samtlige præster og menighedsråd til afprøvning overalt, hvor præster og menighedsråd var enige derom, meddeltes det, at det var liturgikommissionens ønske, at forslaget skulle prøves i sin helhed.

En del menighedsråd og præster bad om tilladelse til at afkorte prøvetiden, idet man ret snart ønskede at gå tilbage til det autoriserede. Andre bad om tilladelse til at fortsætte prøvetiden, indtil en ny gudstjenesteordning formentlig snart kunne autoriseres, for at man ikke skulle udsætte menigheden for et nyt skifte inden for en kort periode. Kommissionens ønske om, at forslaget skulle afprøves i sin helhed, er ikke blevet fulgt alle vegne. Mange steder ville man gerne på de fleste søndage bruge forslagets gammeltestamentlige indgangslæsning, men man ønskede ikke at læse et epistelstykke som udgangslæsning.

I alle stifter har den lange prøvetid, som i realiteten begyndte allerede med udsendelsen af liturgikommissionens foreløbige betænkninger i 1971 og 1975, medført, at der er gjort værdifulde liturgiske erfaringer, men præster og menighedsråd er tillige i de sidste 15-20 år blevet vænnet til en betydelig liturgisk frihed.

I begyndelsen af 1988 indkaldtes i stifterne beretninger fra menighedsråd og præster om de indvundne erfaringer under forslagets afprøvning. I et vist omfang blev tillige de menighedsråd og præster, som ikke havde ønsket at prøve forslaget spurgt om begrundelsen herfor. På et bispemøde i maj 1988 blev der foretaget en foreløbig gennemgang af hovedtendenserne i indberetningerne. Det indsamlede materiale var overordentlig omfattende. Biskopperne besluttede derfor at anmode kirkeministeriet om ansættelse af sagkyndig sekretærbistand til hjælp ved materialets bearbejdning. Efter indstilling fra biskopperne blev sognepræst Holger Villadsen fra 1. august 1988 ansat som sekretær, hvorfor han midlertidig blev fritaget for sin tjeneste som sognepræst i Vestenskov.

De indvundne erfaringer viste, at alterbogsforslaget havde været anvendt i ca. 20% af landets menigheder. Meningerne om forslagets enkeltheder var stærkt delte. I tidsskriftet »Kritisk forum for praktisk teologi« 35/89, har Holger Villadsen i artiklen »Tilbagemeldinger på Liturgikommissionens Alterbogsforslag« foretaget en foreløbig opsummering af forsøgsperiodens resultat. Der henvises hertil.

I store træk kan man uddrage følgende hovedlinjer af reaktionerne på gudstjenesteforslagets enkelte led:

Indgangsbønnen kritiseres af de fleste, mens udgangsbønnen omvendt har fået en positiv modtagelse hos et flertal af brugere. Flere valgmuligheder anses for ønskelige. Nogle ønsker at kunne udelade indgangsbønnen til fordel for Kyrie og Gloria.

Kollekterne. Om de nye kollekter udarbejdet af Anna Sophie Seidelin, men forelagt af den samlede kommission, var meningerne stærkt delte. Mange menigheder har ytret glæde over den sproglige fornyelse, som disse kollekter rummer. Mange ønskede flere valgmuligheder mellem nye og gamle kollekter.

Indgangslæsningerne fra Det gamle Testamente. De fleste giver udtryk for glæde over, at gammeltestamentlige tekster kan lyde i større omfang end hidtil. Mange er kritiske over for de tekster, der står som modtekster til dagens evangelium, og i stedet for lange fortællende tekster ønskes flere tekster fra Salmerne og Profeterne.

Udgangslæsningen. Her er kritikken stærkest. Mange har helt undladt at anvende forslaget på grund af disse læsningers placering.

Dåb. Det foreslåede ritual har kun vundet beskeden tilslutning.

Nadveren. Kommissionens udvidede nadverritual fra 1972 har vundet stor udbredelse. Forslaget til en alternativ ny kort nadverbøn, »Vi takker dig, vor Herre Jesus Kristus«, blev kritiseret fra mange sider og er kun blevet anvendt i begrænset omfang.

Sammenfattende udtrykt er der et udbredt ønske om en revision af den nuværende gudstjenesteordning. Liturgikommissionens Alterbogsforslag er et grundigt og godt oplæg hertil. Men det kan ikke i sin helhed anbefales til autorisation.

### *Det videre forløb*

Selv om det stod biskopperne klart, at liturgikommissionens forslag på baggrund af de indvundne erfaringer ikke kunne anbefales til autorisation i sin helhed, fandtes forslaget dog i mange henseender så værdifuldt, at det ikke burde ende med at lide samme skæbne som Prøvealterbogen af 1958 og Ritualbogen af 1963.

At foreslå ministeren en ny kommission nedsat ville sandsynligvis forsinke en fornyelse af gudstjenesteordningen og ritualer yderligere 10-15 år. I mellemtiden ville den igangværende prøvetilstand, som allerede har varet i 20 år, befordre lokal liturgisk selvtægt, og ønsket om en i hovedtræk genkendelig fælles dansk højmesse ville blive endnu vanskeligere at imødekomme. Den nyoversatte Bibel, både Det gamle Testamente og Det nye Testamente, ventedes på dette tidspunkt (maj 1988) færdig i løbet af 1990, og det skønnes vigtigt, at bibel, alterbog og ritualer koordineres tekstmæssigt, bl.a. også af hensyn til trykning af nye salmebøger med ny tekstdel.

Da tiden således var knap, besluttede biskopperne på bispemødet i maj 1988, at man på grundlag af de senere års indhøstede erfaringer ville revidere og redigere hele det foreliggende materiale med henblik på en snarlig autorisation af en ny dansk gudstjenesteordning med tilhørende ritualer for kirkelige handlinger.

Under arbejdet skulle der gøres brug af sagkyndig bistand fra de mange forskellige grupper af præster og enkeltpersoner, der i særlig grad har arbejdet med sagen, ligesom man ville anmode kirkeministeriet om en forlængelse af sognepræst Holger Villadsens funktion som sagkyndig sekretær for hele arbejdet. Kirkeministeriet blev underrettet om denne handlingsplan, og Holger Villadsens funktion blev under arbejdets gang forlænget.

### *Arbejdets gang*

Opgaven var at tilrettelægge materialet således, at der trods de variationsmuligheder, som må indrømmes på grund af lokale kirkelige traditioner og forskellige musikalske muligheder, bevares en klar genkendelighed i kraft af gudstjenestens faste led.

Arbejdet fordeltes over tre udvalg, som hver for sig arbejdede henholdsvis med struktur og ritualer, læsninger og bønner. Mellem udvalgmøderne holdtes hvert halve år fællesmøder, hvorunder resultaterne af udvalgsarbejdet blev nøje drøftet og hovedlinjer fastlagt.

I december 1990 var arbejdet så vidt fremskredet, at man kunne udsende et foreløbigt og bredt anlagt udkast til alterbog og ritualer til en begrænset kreds af særligt interesserede og sagkyndige med henblik på at indhente reaktioner og korrektioner.

På baggrund af denne interne høring foretog biskopperne på et møde i maj 1991 en stramning af det første udkast, hvorved det oplæg, der nu fremlægges for offentligheden, fremtræder mere forenklet. På grund af sit arbejde med den nye bibeloversættelse har Bertil Wiberg ikke deltaget i udarbejdelsen af oplægget.

### *Alterbogen*

Alterbogen indledes med forslag til autoriseret højmesseordning. Denne har en »enstrengt« grundstruktur med enkelte variationsmuligheder. Strukturen kan skitseres således:

KLOKKERINGNING  
PRÆLUDIUM  
INDGANGSBØN  
1. SALME  
KOLLEKT  
GAMMELTESTAMENTLIG LÆSNING  
2. SALME  
EPISTEL  
TROSBEKENDELSE  
3. SALME  
EVANGELIUM (Dagens prædiketekst)  
PRÆDIKEN  
KIRKEBØN  
4. SALME  
NADVEREN (tre forskellige nadverindledninger)  
KOLLEKT  
VELSIGNELSE  
5. SALME  
UDGANGSBØN  
POSTLUDIUM

Trosbekendelsen og dåben kan placeres efter stedets skik. Som oplæg til kirkebøn anføres tre vejledende former. Kirkebønnen kan bedes fra prædikestolen efter prædiken eller fra alteret før nadveren. Lægfolk kan medvirke ved første og anden læsning samt ved kirkebønnen. Efter første salme kan Kyrie og Gloria anvendes. I så fald kan ind- og udgangsbønnen udelades. Højmassen er således bevaret som en salmemesse samtidig med, at der kan integreres flere kirkemusikalske elementer, hvor mulighederne herfor er til stede.

Til gudstjenestens enkelte led kan følgende bemærkes:

*Indledningen.* Anvendelse af de klassiske messeled, Kyrie og Gloria, har med biskoppernes tilladelse allerede fundet sted i mange år i adskillige menigheder. I Sønderjylland kendes de fra den Nordslesviske liturgi, og de findes som faste led i vore nabokirker.

*Kollekter.* De to klassiske kollekttrækker forekommer stadig at have så megen styrke i indholdet og så megen slidstyrke i formen, at det har været naturligt at give dem deres plads i Alterbogen. Det gælder Veit Dietrichs

bønner fra 1500-tallet (den nuværende alterbogs kollekter) og Missale-rækken fra kirkens første århundreder.

Gengivelsen af Veit Dietrich-bønnerne er sket på baggrund af en stadig gennemført sammenligning mellem en række foreliggende oversættelser, hvorved udgaven i Prøvealterbogen 1958 i de fleste af tilfældene bedst har syntes at forene tekst-troværdighed med nutidig sprogton. Imidlertid har også andre af de foreliggende oversættelser ydet bidrag til den fremlagte form, ligesom der stadig foretages justeringer af oversættelsen på baggrund af indkomne - og fortsat indkommende - bemærkninger.

Også i gengivelsen af Missale-bønnerne har et valg måttet finde sted. Den foreliggende udgave rummer en oversættelse foretaget af Anna Sophie Seidelin, idet biskopperne også her ønskede at lægge det kriterium til grund: At søge fremlagt en udgave, der på bedst mulig måde forekommer at forene tekst-troværdighed med nutidig sprogton.

*Læsninger.* I valget af gammeltestamentlige læsninger er der lagt afgørende vægt på at fremdrage tekster, der forkynner Gud som skaber og Herre, Guds trofasthed, men også Guds uudgrundelighed. Tekster, der belyser mennesket i tro og tvivl, med håb og mod håb, har ligeledes en central placering. Det samme gælder de messianske forjættelser. Teksterne læses på gudstjenestens betingelser og nutidens vilkår.

Der er ikke valgt tekster ud fra ønsket om, at de skal leve op til at være spændende, oplysende eller underholdende. Fortællende tekster er kun medtaget, for så vidt de samtidig indeholder et væsentligt budskab. Der er derfor kun et begrænset sammenfald mellem bibelhistoriske fortællinger, som er en skole- og oplysningssag, og tekster valgt til gudstjenestebrug.

Tekstvalget som helhed bygger grundlæggende på de foreliggende tekster i den autoriserede alterbog og på liturgikommissionens forslag af 1985. Ændringer i tekstvalget er udover de ovenanførte grunde især betinget af, at alle tre læsninger (gammeltestamentlig læsning, epistel, prædikenevangelium) er læst før prædikenen. Tekstvalget bør bære præg af indre helhed og sammenhæng.

Selv om biskopperne er vidende om, at Bibelselskabets prøveoversættelse af Det gamle Testamente og Det nye Testamente i disse måneder er genstand for en revision, så har man af praktiske og arbejdsmæssige grunde anført oplæggets bibelske læsninger i den foreløbige form, hvori den findes i Bibelselskabets trykte prøveoversættelser, mens højmesseordningens bibelciter og -allusioner er anført i samme form som i liturgikommissionens betænkninger.

*Nadverritualerne* er integreret som en del af højmesseordningen og har som fælles led Fadervor, indstiftelsesordene og uddelingen. I den autoriserede højmesseordning kan der vælges mellem tre forskellige nadverindledninger: Det af liturgikommissionen reviderede 1912-ritual, kommissionens »udvidede ritual« og »Kære Kristi venner«-ritualet.



## *Ritualbogen*

Ritualbogen rummer både autoriserede og uautoriserede ritualer og ordninger. Den vil blive indledt med højmesseordningen, og den her anførte »højmessevejledning«.

*Dåb.* Som nævnt ovenfor har liturgikommissionens forslag til nyt dåbsritual kun været ønsket anvendt i få menigheder. Biskoppernes forslag bygger derfor på det hidtidige autoriserede ritual fra 1912. Dog er ritualet for voksenddåb nu indarbejdet i barnedåbsritualet, således at der kun er ét ritual. Endvidere er skriftlæsningen før dåben efter liturgikommissionens forslag udvidet med Markus kap. 10 v. 13, og faddertiltalen er ændret, så den omfatter både forældrenes og faddernes forpligtelser.

*Skriftemål.* I de senere år har der i stigende grad vist sig ønsker om (gen)indførelse af skriftemålet i forbindelse med eller som led i gudstjenesten. Derfor er her anført forskellige muligheder:

- 1) liturgi for skriftemål før gudstjenesten,
- 2) anvisning for skriftemål i gudstjenesten,
- 3) Det lille litani med efterfølgende tilsigelse af syndernes forladelse som alternativ indledning til gudstjenesten,
- 4) ordning for privat skriftemål.

*Konfirmation.* Ritualet er autoriseret ved kgl. resolution af 19. juni 1991.

*Vielse.* Liturgikommissionens forslag blev modtaget med ret udbredt velvilje, dog var der megen kritik af tilspørgslen og erklæringen. Det her fremlagte ritual har i en let revideret opstilling videreført kommissionens anvendelse af skriftord, men bibeholdt 1912-ritualets tilspørgsel og erklæring i let revideret form. Ritualet hjemler også en indbygget anvendelse af 1912-ritualet. Med forslaget til ritual for Kirkelig velsigelse af borgerligt indgået ægteskab er disponeret på tilsvarende måde.

*Begravelse.* Det er ikke tanken at søge et ritual for begravelseshandlinger autoriseret, men at fortsætte den praksis, at alene jordpåkastelsesritualet autoriseres. I overensstemmelse med liturgikommissionens forslag fremlægges forslag til en længere og en kortere form. Man har ikke fundet det fornødent at fremkomme med særskilte forslag til begravelse af børn og død-fødte, da sådanne begravelser kan tilrettelægges ved anvendelse af de foreliggende former og de deri indeholdte tekstforslag.

*Urnenedsættelse.* Forslaget imødekommer udbredte ønsker om en vejledende ordning.

*Ritualer for de biskoppelige handlinger.* Ritualerne, som er udarbejdet af liturgikommissionen, er efter en let bearbejdning i bispekollegiet, autoriseret til brug ved kgl. resolution af 6. marts 1987. Erfaringer ved anvendelse af kirkeindvielsesritualet har vist behov for, at der udarbejdes en alternativ ordning. Dette vil formentlig ske ved en let bearbejdelse af forslaget i Prøve-ritualbogen af 1963.

### *Alterbogstillægget*

I alterbogstillægget er optaget en del af det materiale til liturgisk fornyelse, som er fremkommet i de senere år, dels i kraft af liturgikommissionens arbejde, dels på privat initiativ. Dette stof har endnu ikke kunnet bevise sin slidstyrke, men da ikke så få menigheder med glæde har anvendt de nye sproglige former, har biskopperne været enige om at optage dette materiale i et særligt tillæg.

Foruden nyformulerede kollekter af Anna Sophie Seidelin og Johannes Johansen, nye ind- og udgangsbønner og liturgikommissionens forslag til udgangslæsninger i let bearbejdet form, omfatter tillægget også to alternative nadverritualer, kollekter og læsninger til særlige gudstjenester og vejledende ordninger for andre ikke-faste gudstjenester. Desuden nogle grundmønstre for musikgudstjenester, som er under forberedelse.

*Anvendelse af alterbogstillæggets tekster og bønner* betragtes som mindre ændringer af den autoriserede højmesseordning, hvortil kræves menighedsrådets og biskoppens samtykke ifølge den nuværende menighedsrådslovs § 29, stk. 2. Det forudsættes, at andre og efterfølgende præster i sognet ikke er forpligtede til at anvende pågældende ændringer. De anførte tekster og kollekter til særlige gudstjenester (ikke-forordnede gudstjenester) kan frit anvendes af præsten, og det er ikke nødvendigt, at præsten indhenter samtykke fra menighedsrådet eller biskoppen. Jfr. iøvrigt punkt 12 og 13 i vejledningen til højmissen (side 238-239).

I sin uautoriserede form vil alterbogstillægget forhåbentlig kunne være en inspirationskilde til fortsat frugtbart arbejde med gudstjenesten. Gennem præsters og menigheders brug af tillæggets forskelligartede materiale af gammelt og nyt, vil det efterhånden vise sig, hvilke tekster og formuleringer, der måske bør vinde indpas i den autoriserede alterbog, og hvilke der går helt af brug, så der kan gives plads til kommende nye formuleringer.

### *Musikbilag*

Det er hensigten, at såvel ritualbog som alterbogstillæg efter den endelige bearbejdning skal forsynes med noder til messesang og menighedssvar samt en musikalsk vejledning. Til brug for organister påtænkes desuden udgivet en »Organistens Arbejdsbog«, som et tillæg til Koralbogen.

### *Almindelig høring*

I forståelse med kirkeministeriet, som er blevet holdt løbende orienteret om arbejdets gang, lægges biskoppernes arbejde med at revidere og redigere det omfattende materiale nu offentligt frem. Positive og negative reaktioner på liturgikommissionens betænkninger og biskoppernes første bearbejdning er søgt afvejet, så nærværende oplæg til ny alterbog med ritualer i videst mulig grad skulle tage hensyn både til ønsket om fornyelse og ønsket om videreførelse af en luthersk tradition på dansk grund.

I hvert enkelt stift modtager biskoppen gerne kommentarer og forslag til korrektioner, bedst inden 1. november. Ændringsforslag vil blive behandlet i løbet af efteråret 1991 og taget i betragtning i det omfang, det af hensyn til forslagens helhed er muligt.

Biskopperne forventer at kunne afslutte hele sagen så betids, at det kan lykkes at få den ny alterbog med tilhørende ritualer autoriseret samtidig med udsendelse af en ny autoriseret bibeloversættelse.

Iøvrigt bemærkes, at ifølge dansk liturgisk tradition forbliver tidligere autoriserede ritualer og alterbøger gyldige, også efter autorisation af nye ritualer og ny alterbog.

*København, den 10. juni 1991*

*Ole Bertelsen  
Georg S. Geil  
Vincent Lind*

*Henrik Christiansen  
Thorkild Græsholt  
Olav C. Lindegaard*

*Herluf Eriksen  
Johannes Johansen  
Helge Skov*

*/ Holger Villadsen (sekr.)*